

ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ У ВНЗ

Як відомо з енциклопедичних джерел, **принцип** (від лат. *principium* — початок, основа) — це основа, те важливе, головне і неодмінне, яким керуються.

Принципи навчання, на думку З. Курлянд, – це «вихідні положення, які визначаються цілями та завданнями навчання і, у свою чергу, визначають форми і методи навчання. Оскільки дидактичні принципи взаємопов'язані, взаємозалежні і взаємозумовлені, можна стверджувати, що вони утворюють певну систему вихідних дидактичних вимог, які забезпечують необхідну ефективність навчання» [1, с. 109].

Підготовка інструменталістів у вищому навчальному закладі ґрунтується на спеціальній музичній освіті студентів, які закінчили переважно музичні училища або училища культури і мистецтв. Проте, форми викладання та навчання у виші відрізняються від форм викладання та навчання на попередніх щаблях освіти. Крім того, на становлення особистості майбутнього інструменталіста-виконавця та інструменталіста-викладача впливають не лише програмний зміст освітньо-професійної підготовки, що передається викладачами, а й творча концертно-виконавська і педагогічна діяльність та самонавчання і саморозвиток самого студента. Однак, знань, які здобуваються у вищому навчальному закладі, замало для майбутньої професійної діяльності, тож, головною стає установка інструменталіста на постійну (безперервну) самоосвіту упродовж життя. Отож, «майбутні фахівці у вищій школі навчаються здобувати знання, вміння та досвід пізнавально-творчої самостійності, при цьому відбувається процес формування психологічної, теоретичної та практичної готовності до інтелектуально-творчої і самоосвітньої діяльності» [1, с. 109].

Спираючись на дослідження З. Курлянд, до принципів навчання інструменталістів у вищому навчальному закладі варто віднести:

- спрямованість на розвиток особистості інструменталіста (артиста-соліста-інструменталіста, артиста оркестру (ансамблю), керівника оркестру (ансамблю), викладача ВНЗ, концертмейстера);

- уможливлення безперервності освіти інструменталістів;

- технічну і технологічну забезпеченість та інформатизацію освітнього процесу інструменталістів (високоякісні музичні інструменти, сучасна комп'ютерна, аудіо та відеотехніка; наявність необхідних комп'ютерних програм; студії звукозапису тощо);

- відповідність змісту освітньої програми підготовки інструменталістів у вищому навчальному закладі сучасним та прогнозованим тенденціям розвитку науки, освіти, культури і мистецтва;

- оптимальне співвідношення загальних, групових, колективних, індивідуальних форм організації навчального процесу, самостійної навчальної роботи та форм соціально-культурного впливу на особистість у процесі підготовки інструменталістів у вищому навчальному закладі;

- раціональне застосування сучасних методів та засобів навчання на різних етапах підготовки інструменталістів;

- відповідність результатів підготовки інструменталістів вимогам, що висувуються сферою їхньої професійної діяльності, забезпечення їх конкурентоспроможності.

Як відомо з енциклопедичних джерел, **метод** (у перекладі з грецької – спосіб дослідження) – це організована діяльність, яку потрібно здійснити для виконання певної задачі або реалізації певної мети. Як вважає З. Курлянд, методи навчання – це засоби взаємопов'язаної діяльності викладача і студента, спрямованої на вирішення завдань навчання, виховання і розвитку [1, с. 111].

Для класифікації методів навчання інструменталістів у вищому навчальному закладі найбільше відповідає класифікація Ю. Бабанського. Згідно із вказаною класифікацією методи навчання розподілено на три групи: методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;

методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Методи навчання класифікують за джерелом знань, типом пізнавальної діяльності та логікою передачі інформації.

За джерелом знань методи навчання розподіляються на словесні, наочні і практичні. Оскільки аудиторні години дисципліни «Фах» освітньої програми підготовки інструменталістів у вищому навчальному закладі передбачають лише практичні заняття, то до **словесних методів** навчання інструменталістів варто віднести пояснення, розповідь, бесіду та інструктаж.

Пояснення – аргументований виклад матеріалу, що є ключовим у сфері інструментального виконавства. Метод пояснення застосовують як на практичних заняттях з фаху, так і під час консультацій.

Розповідь – невеликий за обсягом, образний і жвавий виклад важливих питань з інструментального виконавства, який має на меті емоційно впливати на студента-інструменталіста. Залежно від поставленої мети, у процесі підготовки інструменталістів використовують художні та описові розповіді. *Художня розповідь* використовується для кращого осмислення і втілення художнього образу у процесі вивчення музичних творів під час практичних занять та консультацій. *Розповідь-опис* містить детальний опис елементів виконавської техніки і використовується для формування у студентів-інструменталістів виконавських умінь та навичок.

Бесіда – форма спілкування викладача і студента-інструменталіста на основі чітко і завчасно визначених запитань з метою засвоєння теоретичних знань і практичних умінь та навичок у сфері інструментального виконавства.

Інструктаж – пояснення студенту-інструменталісту шляхів, методів і засобів формування виконавських умінь та навичок, а також вказівка до виконання самостійної роботи з фаху, що вміщує: опрацювання енциклопедичної, навчально-методичної, нотної літератури; роботу в мережі Інтернет; вивчення інструктивного матеріалу та музичних творів.

До **наочних методів** навчання інструменталістів варто віднести ілюстрацію і демонстрацію.

Ілюстрація – показ нотної літератури, навчально-методичних посібників, художньої літератури, портретів композиторів і виконавців, репродукцій картин, фото пам'яток архітектури тощо.

Демонстрація – використання аудіо та відео записів відомих музикантів – інструменталістів-виконавців та власний показ виконання музичного твору або його частини викладачем.

До **практичних методів** навчання інструменталістів варто віднести вправи з вивчення інструктивного матеріалу, практичну роботу з вивчення музичних творів, педагогічну та концертно-виконавську практику.

Вправа – метод навчання інструменталістів, що полягає у багаторазовому повторенні складових інструктивного матеріалу (гами, акорди, арпеджіо, етюди тощо) або спеціальних вправ, складених для розвитку виконавської майстерності інструменталістів на основі інструктивного матеріалу чи на матеріалі художніх творів.

Практична робота з вивчення музичних творів – один із основних компонентів самостійної роботи студента-інструменталіста у підготовці до практичних занять.

Педагогічна практика як метод навчання у підготовці інструменталістів застосовується для формування і розвитку професійних умінь та навичок майбутніх викладачів фаху.

Концертно-виконавська практика як метод навчання у підготовці інструменталістів застосовується для формування концертно-виконавських умінь і навичок майбутніх артистів-солістів-інструменталістів, артистів оркестрів (ансамблів) та концертмейстерів.

Методи підготовки інструменталістів залежно від типу пізнавальної діяльності досліджував А. Семешко [2]. Він виокремив такі методи: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, проблемно-пошуковий і творчий.

Пояснювально-ілюстративний метод у підготовці інструменталістів передбачає передачу знань у сфері інструментального виконавства за допомогою слова і наочності та сприяє розвитку образного мислення і уваги.

Репродуктивний метод у підготовці інструменталістів передбачає відтворення здобутих знань у сфері інструментального виконавства, сприяє закріпленню знань, формуванню виконавських умінь і навичок, розвитку музичної пам'яті, забезпечує прискорене оволодіння інформацією та практичними навичками гри.

Частково-пошуковий метод у підготовці інструменталістів передбачає створення викладачем проблемної ситуації, формулювання проблеми, організацію і спрямування самостійної роботи студента. Вказаний метод сприяє формуванню у студентів умінь самостійно здобувати знання, розвивати виконавські умінь і навички, а також розвиває музичне мислення і самостійність студента та плекає його інтерес до науково-пошукової діяльності.

Проблемно-пошуковий метод у підготовці інструменталістів передбачає створення викладачем проблемної ситуації і покладає формулювання проблеми та її самостійне вирішення на студента. Вказаний метод допомагає інструменталістам опанувати методи наукового пізнання та розвиває здатність до творчої діяльності.

Творчий метод у підготовці інструменталістів передбачає самостійне вирішення студентом технологічних та художніх завдань і є найвищим ступенем його самостійної роботи.

За логікою передачі інформації методи підготовки інструменталістів розподіляються на індуктивний та дедуктивний.

Індуктивний метод у підготовці інструменталістів розкриває логіку розвитку музичної інформації від часткового до загального (мотив, фраза, речення, період, музична форма; мелодія, тональний план, фактура, акомпанемент, музичний жанр, музичний стиль, епоха тощо).

Дедуктивний метод у підготовці інструменталістів розкриває логіку руху музичної інформації від загального до часткового (інструктивний матеріал, етюд, гама, вправа; інструктивний матеріал, етюд, акорди, вправа; епоха, в якій жив композитор, його стиль, жанр музичного твору, назва (програма) музичного твору, музична форма твору тощо).

Отже, процес підготовки інструменталістів у ВНЗ здійснюється за багатьма принципами і ґрунтується на чималій низці методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності з метою підготовки освічених творчих педагогів високого професійного рівня, які будуть спрямовувати освітню політику на розвиток та самореалізацію особистості студентів, задоволення їх освітніх і духовно-культурних потреб.

Список використаних джерел:

1. Педагогіка вищої школи : навч. посібн. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова [та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
2. Семешко А. А. Виконавська майстерність баяніста. Методичні основи : Навчальний посібник / Анатолій Семешко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 144 с.